

Ort och datum
Stockholm 2025-10-28

Handläggare
Annika Wählin
Kalle Brandstedt
Er referens
S2025/01126

Socialdepartementet

Remissvar – Stärkt patientsäkerhet genom rätt kompetens – utifrån hälso- och sjukvårdens och tandvårdens behov (SOU 2025:63)

Vårdförbundet har beretts tillfälle att lämna synpunkter på betänkandet Stärkt patientsäkerhet genom rätt kompetens – utifrån hälso- och sjukvårdens och tandvårdens behov och redogör i remissvaret för Vårdförbundets syn på förslagen i betänkandet.

Vårdförbundet är ett yrkesförbund som tillvaratar medlemmarnas fackliga intressen och utvecklingen av professionerna för legitimerade barnmorskor, biomedicinska analytiker, röntgensjuksköterskor och sjuksköterskor. Förbundet har 117 000 medlemmar, varav 92 000 är yrkesverksamma inom hälso- och sjukvård. Vårdförbundet arbetar för en personcentrerad, säker och nära vård samt en jämlik hälsa.

Vårdförbundets allmänna synpunkter

Utredningen har gjort ett gediget arbete med att lyssna in olika perspektiv genom att skicka ut enkäter med uppföljande möten med respektive organisation.

Vårdförbundet är kritiskt till att utredningen inte lägger några skarpa förslag som stödjer utvecklingen av hälso- och sjukvården för att möta den reformering som pågår. Därutöver hade förslag som säkrar patientsäkerheten genom att tillse behovet av fler reglerade specialistutbildningar. Vårdförbundet anser även att regeringen omgående behöver tillsätta den utredning som föreslås i betänkandet.

Yrkesroller förändras och utvecklas över tid och professionerna inom hälso- och sjukvården fått nya och mer avancerade ansvars- och kunskapsområden. Det har inneburit ett utökat behov av kompetensutveckling och fortbildning. I konkurrensen om den framtida arbetskraften är det viktigt att yrkena är attraktiva, att karriärvägarna är tydliga samt att kunskapsområdena beforskas. Hälso- och sjukvården behöver medarbetare idag som kan utveckla morgondagens verksamhet genom framtagande och implementering av ny forskning.

Vårdförbundet är berett att vara en aktiv part i framtida statliga initiativ för att möta morgondagens behov. Hälso- och sjukvårdssystemet behöver vara robust för att hantera framtida kriser. Systemet behöver även vara resiliert med förmågan att anpassa sig till förändringar.

Vårdförbundets synpunkter på bedömningar och förslag

6.3.1 Utgångspunkter avseende yrkesreglering

Utredningens bedömning: De principer och kriterier som ligger till grund för bedömningen av vilka yrkesgrupper som ska vara reglerade är väl etablerade, ändamålsenliga och tillämpas alltiämt. Utredningen ser därför inget behov av att ändra dem.

Vårdförbundet instämmer i utredningens bedömning och ställer sig bakom det faktum att utredningen utgått från de kriterier som idag ligger till grund för legitimation och skyddad yrkestitel. Detta eftersom kriterierna beaktar aspekter som patientsäkerhet, yrkesrollens innehåll, utbildningsnivå och internationella förhållanden. Därutöver bidrar kriterierna till att förhindra vilseledande användning av olika yrkestitlar, garantera rätt utbildning och skydda de som utövar arbetet och allmänheten.

6.3.7 Det saknas förutsättningar för att föreslå legitimation eller skyddad yrkestitel för ytterligare yrkesgrupper

Utredningens bedömning: Det finns ett antal yrkesgrupper som uppfyller vissa av kriterierna för legitimation. Utredningens bedömning är dock att legitimation inte bör införas för ytterligare yrkesgrupper.

Det finns inte heller förutsättningar för att införa skyddad yrkestitel eller någon annan form av behörighetsreglering för ytterligare yrkesgrupper.

Vårdförbundet instämmer i utredningens bedömning. En viktig aspekt är att det inte får bli en inflation i legitimerade yrken. Däremot ser Vårdförbundet ett behov av att reglerad specialistutbildning alltid följs av skyddad titel. Detta eftersom en skyddad titel tydliggör vilken kompetens den enskilde besitter och det underlättar i sin tur det interprofessionella teamarbetet och bidrar till ökad patientsäkerhet.

8.4.1 Utgångspunkter vid bedömning av behov av författningsreglerad vidareutbildning

Utredningens bedömning: Det finns skäl att överväga om det bör införas en författningsreglerad specialistkompetens eller författningsreglerad vidareutbildning för fler yrkesgrupper om följande förutsättningar är uppfyllda:

- Att det föreligger ett nationellt intresse att ha en tydligare ordning gällande vilka krav som ställs på en specialist yrkesverksam inom hälso- och sjukvården och tandvården och vilken kunskap en sådan specialist ska besitta.
- Att det finns ett behov av specialister inom den yrkesgruppen i hälso- och sjukvården och tandvården.
- Att det finns förutsättningar för att anordna och genomföra författningsreglerad vidareutbildning inom högskolan eller som specialiseringstjänstgöring.

Vårdförbundet instämmer i utredningens bedömning att det finns behov av författningsreglerade vidareutbildningar.

Däremot **ifrågasätter Vårdförbundets utredningens bedömning att det saknas förutsättningar** att föreslå författningsreglerad vidareutbildning för fler yrkesgrupper. Vårdförbundet anser att förutsättningarna bl.a. framgår av utredningens redovisning av

möten med arbetsgivare, professioner och patientorganisationer vilka samstämmt efterfrågar och ser behovet av specialister och specialistkompetenser.

8.4.7 Det saknas förutsättningar att föreslå författningsreglerad vidareutbildning för vissa yrkesgrupper

Utredningens bedömning: Författningsreglerade vidareutbildningar bör inte införas för apotekare, arbetsterapeuter, audionomer, avancerade specialistsjuksköterskor, biomedicinska analytiker, barnmorskor, dietister, fysioterapeuter, kiropraktorer, naprapater, optiker, receptarier, röntgensjuksköterskor och tandhygienister. Vidareutbildningen till avancerad specialistsjuksköterska bör ges som en uppdragsutbildning. En översyn av apotekar- och receptarieutbildningarna bör utredas i särskild ordning. Utredningen har inte tagit ställning till om ytterligare författningsreglerade vidareutbildning bör införas för undersköterskor, då det inte har ingått i utredningens uppdrag.

Vårdförbundet instämmer inte i bedömningen att det saknas förutsättningar att föreslå författningsreglerade vidareutbildning för barnmorskor, biomedicinska analytiker röntgensjuksköterskor och sjuksköterskor. Den pågående omställningen till en god och nära vård tillsammans med landets demografi och en åldrande befolkning med ökat vårdbehov förutsätter fler specialistutbildade medarbetare.

Vårdförbundet anser att reglerade specialistutbildningar behövs för biomedicinska analytiker, barnmorskor och röntgensjuksköterskor. För samtliga yrken, inklusive sjuksköterskor, behöver förutsättningarna för att genomgå en specialistutbildning förbättras. Syftet med regleringen är att den ska vara en kvalitetsgaranti i förhållande till patienter och allmänhet, för att kunna garantera viss kunskapsnivå och säkra patientsäkerheten. Specialiststudier lägger också en grund för vidare forskning. De reglerade specialistutbildningarna ska leda till skyddad titel. Sjuksköterskor behöver ofta söka tjänstledigt för att utbilda sig till specialist samt själv bekosta sin utbildning, vilket inte är rimligt eftersom det tar för lång tid att tjäna in vad det kostat att utbilda sig. Mot denna bakgrund väljer därför många att inte utbilda sig till specialister.

Med ett ökande antal äldre med stora vård och omsorgsbehov krävs nya roller och nya arbetssätt. Detta eftersom merparten av dessa äldre kommer att vårdas inom kommunal hälso- och sjukvård där kompetens i dagsläget är låg. Införandet av avancerade specialistsjuksköterskor blir därför en viktig pusselbit för att höja kompetensen inom kommunal hälso- och sjukvård. För att kunna inneha specialistbeteckningen avancerad specialistsjuksköterska, behövs både specialistsjuksköterskeexamen och masterexamen i omvårdnad, samt ett statligt reglerat fortbildningsprogram. Regeringen bör därför tillsätta en utredning för att få fram ett adekvat beredningsunderlag för en sådan reglering. Vårdförbundet anser därutöver att regeringen bör avsätta medel för ett pilotprojekt avseende införandet av avancerad specialistsjuksköterska i kommunal hälso- och sjukvård. Syftet med ett sådant pilotprojekt skulle vara att skapa en bättre förståelse för hur den nya yrkesrollen avancerad specialistsjuksköterska bidrar till en bättre kommunal hälso- och sjukvård.

Många länder har redan infört rollen som avancerad specialistsjuksköterska med goda resultat. Rollen har utvärderats i internationell forskning och utvärderingarna visar bl.a. att funktionen kan minska både vårdtiderna och reducera vårdens kostnader.

Vårdförbundet anser att rollen behöver införas i Sverige. När detta skett kommer avancerade specialistsjuksköterskor bidra till att stärka kvaliteten och patientsäkerheten i

kommunal hälso- och sjukvård men också för att förbättra kompetensförsörjningen samt att det skulle vara en viktig del i omställningen till en god och nära vård.

8.5 En ny ordning för att vidareutbilda vårdprofessioner med yrkesexamen på grundnivå bör utredas – Vårdprofessionslyftet

Utredningens bedömning: Det bör utredas om en ny ordning för vidareutbildning för vårdprofessioner med yrkesexamen på grundnivå ska införas i Sverige – ett så kallat "Vårdprofessionslyftet".

Den nya ordningen innefattar att den yrkesverksamme vidareutbildas genom uppdragsutbildning, inom ramen för en utbildningsanställning. Staten står för uppköp av utbildning och lönekostnad och arbetsgivaren står för att anordna VFU. Det verksamhetsintegrerade lärandet, studieuppgifter och examensarbete knyts så långt det är möjligt till arbetsplatsnära utveckling och återkopplas till verksamheten.

Den nya ordningen bör enligt utredningens bedömning innebära:

- Att en myndighet får i uppdrag att köpa relevanta kurser och utbildningar från lärosäten.
- Att arbetsgivarna inom sektorn inrättar utbildningstjänster för vidareutbildning av vårdprofessioner med yrkesexamen på grundnivå, exempelvis sjuksköterska, arbetsterapeut, biomedicinsk analytiker eller fysioterapeut.
- Att arbetsgivaren anmäler utbildningstjänsten till den ansvariga myndigheten. Myndigheten bekräftar att plats för deltagande finns på den specifika vidareutbildningen och arbetsgivaren kan gå vidare med rekrytering till utbildningstjänsten.
- Att arbetsgivaren kan ansöka om statsbidrag för bland annat lönekostnader.
- Att den yrkesverksamme har en utbildningsanställning på heltid och arbetar 50 procent hos arbetsgivaren och läser vidareutbildningen med en studietakt på halvfart, det vill säga 50 procent.
- Att utreda om det arbete som utförs inom ramen för utbildningsanställningen bör/kan organiseras på så sätt att det är möjligt att tillgodoräkna arbetet som VFU, efter slutlig bedömning av lärosätet.
- Att det avsätts permanenta medel till Vårdprofessionslyftet.

Den föreslagna utredningen behöver även ta fram:

- Förslag på förordning om anordnandet och bedrivandet av uppdragsutbildning för vidareutbildning av vårdprofessioner med yrkesexamen på grundnivå.
- Förslag på förordning som innehåller bestämmelser om statsbidrag för vidareutbildning av vårdprofessioner med yrkesexamen på grundnivå.

Gällande yrkesprofessioner med yrkesexamen på grundnivå, förutom sjuksköterskor, behöver en sådan utredning även ta fram:

- Examensordning för yrkesexamen på avancerad nivå för de olika yrkesgrupperna som inte har författningsreglerad vidareutbildning i dag.

Vårdförbundet instämmer inte i utredningens bedömning och vi anser att UKÄ och Socialstyrelsen bör få ett gemensamt uppdrag att se över dagens reglering av specialistutbildningar för att anpassa dem till dagens och morgondagens behov.

Om regeringen går vidare med förslaget som benämns Vårdprofessionslyftet är det av största vikt att införandet föregås av en ny utredning som noga ser över konsekvenserna

för professionerna och för patienterna. Utbildningarna måste komma in i högskoleförordning med tydliga examensmål. Vidare är det av största vikt att nuvarande reguljära specialistutbildningarna finns kvar och att det finns en kvot för dess i eventuella uppdragsutbildningar.

Vårdförbundet anser även att det är av största vikt att säkerställa försörjningen av disputerade lärare.

Vårdförbundet tolkar förslaget om Vårdprofessionslyftet att det finns en risk att staten betalar för samma utbildning två gånger - en gång till lärosäten för att anordna utbildningar och sedan att SKR betalar för uppdragsutbildningar. Detta vore inte rimligt och behöver undvikas.

Vårdförbundet anser vidare att syftet med Vårdprofessionslyftet behöver tydliggöras och fastställas. Därutöver måste professionen få del av fortbildningen under betald arbetstid.

Vårdprofessionslyftet måste organiseras så att det råder balans mellan arbetsgivarnas och professionens behov. Det innebär bland annat att möjligheten till fortbildning inte enbart ska vara en arbetsgivarfråga. Vårdförbundet anser även att professionerna ska leda professionerna, vilket behöver genomsyra Vårdprofessionslyftet.

Inom ramen för överenskommelserna mellan staten och SKR om God och nära vård har medel under flera år avsatts för att förbättra möjligheterna för sjuksköterskor att vidareutbilda sig till specialistsjuksköterska. Det har framkommit i Socialstyrelsens uppföljningar av överenskommelserna att det behövs en långsiktighet i satsningen för att satsningen fullt ut ska kunna få avsedd effekt. Vårdförbundet menar därför att det är avgörande att satsningen fortsätter och om möjligt utökas. Vårdförbundet anser bl.a. att modellen, akademisk specialisttjänstgöring (AST) ska ingå i satsningen eftersom modellen bidrar till att fler vill utbilda sig till specialistsjuksköterska.

9.7.1 Vårdgivarens ansvar för att identifiera utbildningsbehov och ge möjlighet till regelbunden fortbildning behöver förtydligas

Utredningens bedömning: Vårdgivarens ansvar för att identifiera hälso- och sjukvårdspersonalens utbildningsbehov och ge möjligheter till regelbunden fortbildning behöver förtydligas.

Förtydligandet bör omfatta all hälso- och sjukvårdspersonal.

Utredningens förslag: Vårdgivaren ska identifiera hälso- och sjukvårdspersonalens utbildningsbehov och ge möjlighet till regelbunden fortbildning i en sådan omfattning som leder till att kravet på god vård i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) respektive tandvårdslagen (1985:125) upprätthålls.

Att begreppet fortbildning ska definieras.

Vårdförbundet instämmer i utredningens bedömning och tillstyrker utredningens förslag. Vårdförbundet anser att det är av vikt att vårdgivaren identifierar utbildningsbehovet och ger möjlighet till regelbunden fortbildning. Detta ligger i linje med betänkandet Framtidens specialistsjuksköterska - en ny roll, nya möjligheter (SOU 2018:77) förslag att förstärka PSL med en skrivning om vårdgivarens ansvar att ge förutsättningar till individen att ta ansvaret för och fullfölja sina arbetsuppgifter genom fortbildning som systematiskt uppdaterar kompetens.

Vårdförbundet hade gärna sett att en myndighet fått ett bemyndigande att definiera och förtydliga vad som menas med tillräcklig omfattning. Därutöver behöver en fortbildningsplan på individnivå vid medarbetarsamtalet tas fram. Genom detta kan vi uppfylla EU:s yrkeskvalifikationsdirektiv. I yrkeskvalifikationsdirektivet åläggs medlemsstaterna att uppmuntra fortbildning och säkerställa att yrkesverksamma inom de yrken som omfattas av automatiska erkännande utifrån samordnade minimikrav på utbildningen, får möjlighet att hålla sig à jour med utvecklingen inom yrket och kontinuerligt kan uppdatera sin kompetens. Medarbetare bör arbeta kliniskt 80 procent av arbetstiden och beredas möjlighet till verksamhetsutveckling och fortbildning under resterande 20 procent.

9.7.2 Hälso- och sjukvårdspersonalens ansvar att regelbundet ta del av fortbildning

Utredningens förslag: Hälso- och sjukvårdspersonal ska ha en skyldighet att regelbundet ta del av fortbildning.

Vårdförbundet tillstyrker utredningens förslag att hälso- och sjukvårdspersonal ska ha en skyldighet att regelbundet delta i fortbildning. För legitimerade yrkesgrupper ingår detta förhållningssätt som en naturlig del av ett yrkesliv. Men det är avgörande att arbetsgivarna ger de legitimerade yrkesgrupperna denna möjlighet.

9.7.3 Uppföljning av fortbildning

Utredningens förslag: Vårdgivaren ska, i den patientsäkerhetsberättelse som upprättas den 1 mars varje år, dokumentera de möjligheter som har getts för hälso- och sjukvårdspersonalens regelbundna fortbildning.

Vårdförbundet tillstyrker utredningens förslag. Vårdförbundets erfarenhet är att den rådande kompetensbristen och den nuvarande ekonomiska situationen medför att arbetsgivarna inte realisera kravet på fortbildning. Förbundet ser därför positivt på förslaget att HSL och PSL ska kompletteras med skrivningar vilka innebär att vårdgivaren ska redovisa omfattningen av fortbildningen i den årliga patientsäkerhetsberättelsen.

VÅRDFÖRBUNDET

Sineva Ribeiro
Förbundsordförande